

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 42.

Lördagen den 21 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Efter det kamrarna stannat i olika beslut rörande jordbruksutskottets i utlå-
tande nr 40 gjorda hemställan beträffande motionen II: 157, av herr Spång-
berg, om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom
företaget virkesinköp, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning
över följande av samma utskott i dess memorial nr 66 föreslagna samt av båda
kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att motionen II: 157 icke må
föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av
motionen II: 157 medgivit, att domänverkets berörda fordran av Adrian Elv-
strand i Helgebodafors må nedsättas från 5,420 kronor 33 öre till 4,420 kro-
nor 33 öre.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och vo-
teringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstnings-
apparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 69.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till
andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 549, som upplästes
och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 25 ja och 138
nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 70 ja och
207 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse
med nej-propositionen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther* avlämnade Kungl.
Maj:ts skrivelse nr 302, angående förordnande av statsrådsledamöter att upp-
läsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades bland annat, att
Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr ministern för utrikes ärendena
Günther att i första kammaren uppläsa Kungl. Maj:ts ifrågavarande öppna
brev.

Med anledning härav lämnades ordet till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther*, som i enlighet med det honom givna uppdraget uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 303, angående vissa grundlagsfrågor.

*Ang. myndig-
heternas verk-
samhet vid
krig m. m.*

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Herlitz* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt en så lydande fråga: »Hava, i anledning av lagen den 1 november 1940 med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara, sådana förberedande åtgärder vidtagits inom Kungl. Maj:ts kansli, att erforderliga författningar på grundval av lagen vid behov kunna utfärdas utan dröjsmål?»

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Westman*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Herlitz* har till mig framställt följande fråga:

Hava, i anledning av lagen den 1 nov. 1940 med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara, sådana förberedande åtgärder vidtagits inom Kungl. Maj:ts kansli, att erforderliga författningar på grundval av lagen vid behov kunna utfärdas utan dröjsmål?

Mitt svar är följande:

Det låter sig knappast göra att på förhand verkställa en fullständig och detaljerad planläggning av de åtgärder, som under krig eller andra utomordentliga förhållanden kunna bli erforderliga inom stats- och kommunalförvaltningen. En mångfald olika situationer kunna tänkas uppkomma på detta olikartade område. I ett visst krisläge måste åtgärderna anpassas efter den föreliggande situationen. Otvivelaktigt kunna emellertid vissa förberedelser vidtagas i beredskapssyfte. I första hand ankommer det på de olika departementen att var för sig överväga de åtgärder som kunna komma i fråga inom varje departements förvaltningsområde. Anstalter ha inom Kungl. Maj:ts kansli vidtagits för en dylik planläggning. Detta arbete bör fullföljas i sådan form att sammanhanget mellan de olika åtgärderna behålles i sikte.

Herr *Herlitz*: Herr talman! Jag framför mitt tack till herr statsrådet för svaret, men jag måste nog säga att det inte fullt ut har stillat det bekymmer jag sedan mer än ett halvår hyst över denna frågas behandling.

Det gäller ju här en lag, som riksdagen i oktober månad i fjol antog och som syftar till att möjliggöra alla stats- och kommunalmyndigheters anpassning med avseende på verksamhetsformer, organisation o. s. v. efter de särskilda förhållanden, som kunna uppstå i ett mycket allvarligt krisläge. Lagen är i sig själv till väsentlig del bara en ram, som måste utfyllas, då behovet uppkommer, av en, jag får säga, fullkomligt överskådlig mångfald av specialförfattningar.

Jag delar fullkomligt herr statsrådets mening att det naturligtvis inte är möjligt att göra allt detta färdigt på förhand, därför att åtgärderna måste bli beroende av situationer som vi inte på förhand kunna överblicka. Det är ju alldeles otvivelaktigt riktigt. Men enligt min tanke är det utomordentligt angeläget att man gör ganska mycket för att på förhand verkligen tänka sig in i dessa situationer, att man konfererar med vederbörande förvaltningsmyndigheter, som ha erfarenhet på området, och att man som sagt tänker sig in i de olika lägen, som man kan behöva möta genom speciella författningsars

Ang. myndigheternas verksamhet vid krig m. m. (Forts.)

utfärdande. Jag har varit i tillfälle att se den här saken litet närmare, då jag varit med om förarbetena till lagstiftningen. Jag har sett de yttranden som kommit från myndigheterna, och jag har fått ett utomordentligt starkt intryck av mångfalden och svårigheten av de problem som möta. Det är inte bara min egen mening jag härvid uttalar, utan riksdagen uttalade själv i sin skrivelse i höstas önskvärdheten av att Kungl. Maj:t toge itu med den här saken.

Jag måste säga att herr statsrådets svar ger mig det intrycket, måhända felaktigt, att statsrådet i någon mån underskattar vikten av dessa förberedelser. Särskilt skall jag be att få stryka under nödvändigheten av att man inte överlämnar åt de skilda departementen att vart för sig överväga de åtgärder som kunna komma i fråga. Det är inte något tvivel om att det, om det skall bli någon ordning och reda och vi inte i ett svårt krisläge skola råka in i ett allvarligt kaos inom förvaltningen, är absolut nödvändigt, att man har en ordnande och ledande hand över det hela.

Jag kan som sagt inte undertrycka ett visst bekymmer över att regeringen ännu inte, cirka åtta månader sedan lagen antogs, tycks ha gjort mera för denna sak.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Med anledning av de ord, varmed den ärade talaren slutade sitt anförande, ber jag att få uttala mitt tvivel om att den ärade talaren vet vad regeringen gjort.

Annämdes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 350, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för vidmakthållande av industriens produktionsförmåga och för främjande av nyinvesteringar för industriella ändamål;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; samt

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt för budgetåret 1941/42; samt

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under femte huvudtiteln för budgetåret 1941/42 till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst och till kristillägg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 210, i anledning av väckt motion om viss ändring av allmänna resereglementet.

I en inom andra kammaren av herr *A. Hansson* i Rubbestad väckt motion, nr 114, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de s. k. kilometerpenningarna enligt 2 och 8 §§ allmänna resereglementet icke vidare borde utgå.

*Om viss
ändring i
resereglemen-
tet.*

Om viss ändring i resereglementet. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Vad i motionen anförts förtjänar enligt utskottets mening beaktande. Enligt vad utskottet inhämtat torde emellertid en översyn av resereglementets bestämmelser inom kort komma att verkställas inom finansdepartementet. Då utskottet utgår från att frågan om kilometerpenningarnas avskaffande därvid kommer under omprövning, anser sig utskottet icke böra nu förordna någon åtgärd i anledning av motionen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att motionen II: 114 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade anmälts av herr *Heiding*, friherre *De Geer* samt herrar *Andersson* i Södergård och *Hansson* i Rubbestad, vilka dock ej antytt sin mening.

Friherre De Geer: Herr talman! Denna fråga är ju inte av den storleksordningen, att den kan giva anledning till någon längre debatt eller något längre anförande.

Jag har tillåtit mig begära ordet endast för att framhålla vad avsikten är med den reservation, som finns antecknad till utlåtandet. Frågan har ju väckts i en motion om borttagande av de s. k. kilometerpenningarna, som utgå enligt allmänna resereglementet.

Utskottet har, såsom synes av utlåtandet, ställt sig sympatiskt till motionärens åsikt. Utskottet anser att frågan kommer att tagas upp till behandling vid den allmänna översyn av resereglementet som lär skola utföras.

Reservanterna ha emellertid ansett, att det hade varit önskvärt att utskottet uttalat sig litet mera positivt och inte bara hoppats på att frågan skall tagas upp vid omarbetningen av resereglementet.

Jag skall emellertid, herr talman, inte upptaga tiden längre, och jag har inte något yrkande. Jag har endast velat framföra vad reservanterna önskat.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Med hänvisning till utskottets motivering, som ju klargör vad utskottet har ansett i denna fråga, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ang. semester-
rätten för
vissa värn-
plikliga.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 juni 1941 dagtecknad proposition, nr 289, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester samt till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att med sådana värnpliktsövningar, som vid beräkningen av arbetstagares semesterrätt skulle jämsättas med arbetad tid, likställdes sådan beredskapsövning om högst trettio dagar,

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

varom bestämmelser år 1939 införts i § 27 mom. 2 a värnpliktslagen. Därjämte framlades i den särskilda lagen om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. förslag till sådana bestämmelser, att jämväl den tjänstgöring, till vilken inkallelse under år 1940 skett jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen — inkallelse då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det krävde — i semesterhänseende skulle räknas som arbetad tid. Den ekonomiska bördan av de å dylik inkallelsetid belöpande semesterförmånerna skulle emellertid enligt förslaget ej bäras av arbetsgivarna utan av staten, varjämte för alla arbetstagare semesterlön eller semesterersättning för nu avsedd kvalifikationstid skulle fastställas till ett enhetligt belopp av tio kronor för semesterdag (1 §). Vidare innebar förslaget, att även de, som icke enligt bestämmelserna i 1 § ägde utfå semesterlön eller ersättning därför — i huvudsak sådana personer å vilka semesterlagen ej vore tillämplig — bereddes mot semesterersättning svarande gottgörelse av statsmedel för den tid under år 1940, då de jämlikt nyssnämnda lagrum i värnpliktslagen varit inkallade till tjänstgöring, under förutsättning dock att denna tid uppgått till minst nittio dagar (2 §). I syfte att förhindra att s. k. första tjänstgöring för värnpliktiga, vilken under 1940 i stor utsträckning fullgjorts efter inkallelse jämlikt § 28 mom. 1 värnpliktslagen, tillgodoräknades som kvalifikationstid i nu angivna hänseenden, hade slutligen förslagits ett undantagsstadgande av innebörd, att lagen beträffande värnpliktig, tillhörande årsklass 1939 eller 1940 eller årsgrupp 1940, skulle äga tillämpning allenast i den mån av honom fullgjord militär tjänstgöring överstege 180 dagar (3 §).

Den kungl. propositionen hade, såvitt angick lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till statsutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 243 av herrar *Mannerskantz* och *Bondeson* och nr 244 av herr *Axel Ivar Anderson* samt motionerna i andra kammaren nr 337 av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. och nr 338 av herr *Dickson* m. fl., dock ej såvitt motionerna angingo propositionen i vad den hänvisats till statsutskottet.

I motionerna I: 243 och II: 338, vilka voro likalydande, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att för sin del antaga i motionen infört förslag till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m.

Motionen I: 244 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte besluta dels att avslå propositionen, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt om enhetliga och effektiva åtgärder för att lindra de olägenheter i såväl ekonomiskt som annat hänseende, som inkallelserna till militärtjänst förorsakat stora grupper av den manliga befolkningen, samt framläggandet av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I motionen II: 337 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i propositionen, som framginge av vad i motionen anförts. I motionen hade framhållits, att enligt förslaget till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. även den, som oaktat han varit inkallad till tjänstgöring jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen komme i åtnjutande av fulla semesterförmåner från arbetsgivaren, av statsmedel erhöles semesterersättning för tjänstgöringstiden. Med anledning härav hade i motionen yrkats införande i lagen av bestämmelser i syfte att förhindra dylik dubbelersättning.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen;

B. att motionerna I: 243, II: 337 och II: 338, i den del de hänvisats till behandling av utskottet, måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt; samt

C. att motionen I: 244, i den del den hänvisats till behandling av utskottet och i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Norman*, *Hagman* och *Tamm* samt fröken *Andersson* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte bifalla det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester;

B. att riksdagen, med förklarande att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m.;

C. att riksdagen, i anledning av motionen I: 244, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt om enhetliga och effektiva åtgärder för att lindra de olägenheter i såväl ekonomiskt som annat hänseende, som inkallelserna till militärtjänst förorsakat stora grupper av den manliga befolkningen, samt framläggandet av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

D. att motionerna I: 243, I: 244, II: 337 och II: 338, i den del de hänvisats till behandling av utskottet, måtte anses besvarade genom vad utskottet förut hemställt.

I det av reservanterna förordade förslaget till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. hade uteslutits den i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag upptagna 2 §, avseende beredande av viss gottgörelse åt värnpliktiga, som icke enligt 1 § ägde utfå semesterlön eller ersättning därför för tjänstgöringstiden.

Enligt en annan reservation hade herr *Linnér* på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte besluta

dels att antaga förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester,

dels att i övrigt avslå den föreliggande propositionen,

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt om enhetliga och effektiva åtgärder för att lindra de ekonomiska olägenheter, vilka genom beredskapstjänstgöringen åsamkats de värnpliktiga, som fullgjort sådan tjänstgöring.

Slutligen hade reservation anmälts av herrar *Näslund* och *Barnekow*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Herr Tamm: Herr talman! För att man skall kunna få ett grepp på det spörsmål, som här nu behandlas, är det nog nödvändigt att man söker erinra sig de huvudbestämmelser, som förefinnas i den nuvarande semesterlagen av den 17 juni 1938. Vi veta ju att i denna lag numera hela semesterfrågan regleras för arbetstagare i allmän och enskild tjänst med undantag av arbetstagare i statsbefattning.

Huvudregeln är som bekant att man det ena året kvalificerar sig genom en viss tids fortlöpande anställning hos en arbetsgivare för att påföljande år erhålla en mot anställningstidens längd svarande semester. Man måste ha varit anställd minst sex månader i följd för att få semester. Denna utgår sedan med en dag för varje arbetad månad. Semesterersättning, vilken — och det bör man komma ihåg — utgör en del av intjänad arbetsförtjänst, skall i regel motsvara arbetarens medelförtjänst under kvalifikationstiden. Redan då semesterlagen antogs, satte man i lagen in bestämmelsen att vissa militärövningar skola inräknas i kvalifikationstiden, nämligen repetitionsövning, landstormsrepetitionsövning eller landstormsbefälsövning. Framställningar ha sedan vid flera tillfällen gjorts, att även annan militärtjänstgöring än den angivna skulle få inräknas i kvalifikationstiden. Ett förslag direkt efter den linjen utarbetades också i socialdepartementet och skickades ut på remiss år 1939. Det blev emellertid aldrig framlagt. Vid 1941 års lagtima riksdag yrkades vidare i en motion, att tjänstgöring i förstärkt försvarsberedskap skulle få räknas som kvalifikationstid. Andra lagutskottet förklarade i sitt utlåtande i anledning av motionen att förslaget ansågs värt noggrant övervägande och förutsatte att Kungl. Maj:t skulle ägna spörsmålet sin uppmärksamhet. Sedermera ha också hemställanden i samma riktning framförts direkt till Kungl. Maj:t. Man har därvid framhållit exempelvis följande: En industri slår igen sin verksamhet vid midsommartiden 1941 — just i dessa dagar alltså. Hela personalen får semesterledigt under två veckor. Full semesterlön utbetalas till alla som fått vara hemma under hela året 1940 och därunder haft sin normala arbetsförtjänst, medan däremot de, som varit inkallade under kanske sex månader under 1940, endast få halva semesterlönen. Ja, man kan ju knappast förvåna sig över om denna senare grupp känner sig ganska missnöjd över att nu också i semesterersättningshänseende bli försatt i en sämre ställning än kamraterna. Vad skall man då göra för att rätta till den saken? Att utan vidare låta den utökade militära tjänstgöringstiden ingå som kvalifikationstid enligt semesterlagen kan ju inte vara rimligt. Detta skulle ju helt enkelt betyda, att en ny och mycket tung och helt ovidkommande ekonomisk börda lades på arbetsgivarna i en för dem brydsam ekonomisk situation. Enklast löses frågan givetvis, åtminstone temporärt, på det sätt som i den förevarande kungliga propositionen föreslås, nämligen så att den extra militära tjänstgöringen under 1940 visserligen får räknas som kvalifikationstid för semestern under 1941, men att den semesterlön som belöper sig på denna tid, betalas av ifrågavarande periods arbetsgivare, alltså staten.

För min del har jag svårt att under nuvarande extrema förhållanden i princip gå emot ett sådant förslag, ehuru jag ju samtidigt villigt vill erkänna, att det naturligtvis kan anföras skäl och befogade betänkligheter även emot denna uppfattning. Men när vi nu en gång ha en semesterlag, sedan må vi kalla den för klasslag eller för vad vi vilja, så måste vi ta konsekvenserna av den och se till att inom ramen för lagen såvitt möjligt rättvisa skipas. På denna principiella punkt är jag alltså beredd att tillstyrka den framlagda propositionen.

Jag skulle emellertid helst ha sett att semesterlönens storlek inte utmätts så schablonmässigt som nu föreslagits eller med generellt 10 kronor per se-

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)
mesterdag. Närmast till hands hade legat att samma semesterlön utgått för alla dagar under semestern och att till grund för den lagts det belopp, som arbetsgivaren enligt semesterlagens bestämmelser har att utgiva. Beloppet borde också ha kunnat förskottas av arbetsgivaren för att sedermera mot redovisning återbetalas av länsstyrelsen. Någon större svårighet för arbetsgivaren att ligga ute med dessa i alla fall relativt små belopp under kanske några veckor skulle väl ytterst sällan föreligga. Inte heller tror jag att länsstyrelserna skulle behöva, såsom man befarar, nedlägga ett så stort arbete på att kontrollera arbetsgivarnas uppgifter. Skulle i vissa enstaka fall någon mindre felaktighet föreligga, torde detta dock bli av en mycket underordnad praktisk betydelse. Även med en stickkontroll inbegripen skulle säkerligen detta system bli för staten mindre kostsamt och för länsstyrelserna mindre arbetskrävande än det i propositionen föreslagna förfarandet, enligt vilket varje man skall till länsstyrelsen insända sin ansökan om utbekommande av semesterlön, vilken också därifrån utbetalas. Men att här i riksdagens elfte timme hinna utarbeta ett förslag i den riktningen har jag inte vågat mig på. Jag måste därför, ehuru jag erkänner med mycket stor tvekan, godkänna propositionens förslag om en genomsnittsersättning av tio kronor per dag.

Tveksamheten är så mycket större, som jag anser beloppet i och för sig väl så högt, särskilt om man tager hänsyn till att det är stora grupper av lantarbetare och skogsarbetare som det här gäller. Jag skulle för min del helst ha velat biträda ett förslag om ett genomsnittsbelopp av åtta kronor per dag, vilket även från vissa håll har föreslagits.

Det är även på en annan punkt i detta sammanhang som jag inte är riktigt tillfredsställd med den kungl. propositionen. Det finns nämligen en säkerligen inte så oansenlig grupp av under år 1940 inkallade unga män, som komma att göra militärtjänst under större delen av, ja kanske under hela 1941. Enligt gällande bestämmelser kunna dessa få ledighet, som det heter, för vila och rekreation, alltså ren semester, under inte mindre än sex dagar, förutom resdagar, för varje inkallelseperiod av två månader. Det betyder under hela året inte mindre än 36 fria dagar plus resdagar. Även om inte alla dessa dagar, vilket även departementschefen påpekat, kunna anses fullt jämförliga med vanliga civila semesterdagar med hänsyn till att under den tiden endast vanlig krigslön utgår, eventuellt med familjebidrag, som ju dock i många fall kan gå upp till rätt betydande belopp, synes det mig dock, som om denna långa ledighet borde mer än väl kunna anses kompensera den civila semestern. Någon anledning att ge denna grupp extra semesterersättning kan därför knappast anses föreligga. Men även här gäller ju att denna oriktighet, som åtminstone enligt min uppfattning förefinns i propositionens uppbyggnad, inte är så lätt att så här i hastigheten tekniskt bemästra, då man ju i alla fall måste uppställa vissa klara regler för i vilken utsträckning krigspermissionen verkligen skall anses motsvara den civila semestern. Man nödgas därför tyvärr även på denna punkt släppa efter på önskemålet att få en rättelse till stånd.

I denna fråga föreligger även, såsom kammarens ärade ledamöter kanske ha bemärkt, en motion av herr Ericsson i Kinna m. fl. I denna yrkas att bestämmelser måtte intagas i lagen, av innehåll att semesterersättning inte utbetalas av staten till dem, som få sådan ersättning från annat håll, varmed man då närmast avser arbetsgivare i det civila arbetet. Det blir ju eljest i många fall en dubbel semesterersättning. En sådan anordning tycker man väl egentligen borde vara självklar. Propositionen har dock tyvärr inte intagit någon dylik regel. Man har skyllet på kontrollsvårigheter, men jag tror inte att dessa äro större än att de med litet god vilja kunnat klaras. Jag har emellertid inte

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

ansett det möjligt att kunna föreslå någon rättelse i detta förhållande under den korta tid som stått till buds.

Nu föreligger emellertid en reservation, som avgivits av utskottets ordförande jämte tre andra utskottsledamöter. Genom att föreslå uteslutning av 2 § i lagen har man här vunnit det syfte, att dubbel semesterersättning åtminstone inte skall komma att utdelas till i statstjänst anställda och att statens egna tjänstemän alltså inte skola erhålla ersättning av staten två gånger.

Genom att utesluta 2 § skulle man även borteliminera en bestämmelse av mycket stor betydelse, som där upptages — och som enligt vår mening är ägnad att ingiva den största betänksamhet. I denna paragraf föreslås nämligen, att till alla inkallade, alltså även till dem på vilka semesterlagen inte alls är tillämplig, av statsmedel skall utbetalas en gottgörelse, som man anser skulle motsvara de enligt denna lag semesterberättigades semesterersättning. Men det är ju ganska uppenbart att det här endast är fråga om en ren avlönings- eller understödsförmån, som man söker camouflera med semesterbegreppet.

Vi reservanter vilja visst inte bestrida att en ekonomisk hjälp till här berörda kategorier kan vara av behovet påkallad, men vi anse det högst betänkligt, om man utan någon som helst behovsprövning utbetalar belopp av den storleksordning, varom det här är fråga, säkerligen närmare ett tiotal miljoner kronor. Jag liksom mina medreservanter huser mycket starka sympatier för att ett verkligt stöd gives åt dem, som genom beredskapstjänst kommit i ekonomiskt trångmål. Hur detta lämpligast skall ske, bör enligt vår mening snarast möjligt tagas under omprövning, innan man går att på detta egendomliga sätt lösa frågan. Jag för min del kan inte reservationslöst vara med om att miljontals kronor i vårt nuvarande högst bekymmersamma ekonomiska läge plöttras bort hit och dit, i många fall utan att komma till någon som helst eller åtminstone till mycket ringa nytta. Vi ha säkerligen inte råd längre att låta miljonerna på detta sätt planlöst rinna bort. Man får därför inte förundra sig över, om missnöjet bland skattebetalarna ökas och kanske tar sig uttryck, som inte kunna vara önskvärda. Man framskapar med sådana metoder, som man här gått in på, en ekonomisk defaitism, som säkerligen efter hand kan bli besvärlig nog att bemästra.

Jag anser därför, herr talman, att kammaren handlade klokt, om den toge lagen i övrigt, men i enlighet med reservanternas förslag ströke lagförslagets 2 § och hemställde till Kungl. Maj:t om den utredning, som av reservanterna föreslagits.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till herr Normans m. fl. reservation i alla fyra punkterna.

Herr Näslund: Herr talman! Jag har, tillsammans med herr Barnekow i andra kammaren, fogat en blank reservation till det föreliggande utskottsutlåtandet, och jag skall med några ord klargöra vad den har avsett. Reservationen gäller allenast dagsbeloppets storlek. Lagtextförslaget i den kungl. propositionen, som utskottet nu har tillstyrkt, innefattar att dagsbeloppet skall sättas till 10 kronor. Jag har ansett, i likhet med vad herr Tamm i sitt anförande nyss berörde, att 8 kronor kunde vara ett lämpligare avvägt dagsbelopp. Då detta yrkande inte vann majoritet i utskottet, ha inte jag och min medreservant, herr Barnekow, velat driva den meningen längre. Jag har emellertid med dessa få ord velat ge till känna vad min blanka reservation innebär.

När jag nu har ordet, skall jag också framföra några synpunkter med anledning av reservationen nr 1 och herr Tamms anförande. Jag skall fatta mig mycket kort, därför att en annan representant för utskottsmajoriteten i fortsätt-

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

ningen kommer att delta i debatten. Utskottets ståndpunkt innebär ingenting annat än att man har försökt sig fram på den väg propositionen anvisar för att få bort det missnöje, som uppstått genom att vissa arbetstagare under år 1940 till viss del ha gått miste om semester och semesterersättning på grund av militärinkallelse, under det att kamrater med likadan anställning, vilka inte ha blivit inkallade till militärtjänstgöring, ha fått ut sin semester och i vissa fall också semesterersättning. Det har också hänt att vissa inkallade blivit hemförlovade eller permitterade från fortsatt militärtjänstgöring samtidigt med att fabriken eller företaget, där de äro anställda, slagit igen på ett par veckor för den allmänna semestern. Därigenom ha de inte bara förlorat några semesterdagar eller sin semesterlön, utan de ha jämväl förlorat sin arbetsanställning under den tid deras från militärtjänstgöring befriade arbetskamrater ha fått ut sin semester. Detta har självfallet väckt mycket missnöje inom de grupper, som beröras av dessa förhållanden. Det är för att eliminera detta som man har försökt sig på att gå denna väg, och jag anser att den väg, propositionen gått, är ägnad att skapa minsta möjliga missnöje.

Men vad inträffar, om man nu följer reservanterna? Ja, mina herrar, då kan följande förhållande inträffa i fråga om två personer med ungefär samma sysselsättning i det civila. Den ene har haft tillfälle till sysselsättning så pass många månader av året, att han kvalificerat sig för semester. Den andre har haft sysselsättning en månad mindre. Därigenom har han kommit att stå utanför semesterlagen och är inte kvalificerad för semester. Den förre, som haft förmånen att arbeta längre tid och sålunda haft en tryggare och mera lönande anställning, skall nu få jämväl denna av reservanterna föreslagna förmån för den tid han varit inkallad, under det att den senare inte skall få någon som helst semester eller semesterlön för hela detta år.

Jag måste också säga att det blir en upprörande orättvisa, om man nu genom denna särskilda lag vill hålla ungefär hälften av de inkallade skadeslösa beträffande sin semester — det är de beräkningar propositionen rör sig med, och några exaktare uppgifter finnas väl inte — under det att den andra hälften av de inkallade inte får någonting alls. Det är dels arbetstagare, som jag nyss talade om, och dels de grupper av egna företagare m. fl. som ha blivit ställda utanför semesterlagen. Det är självfallet, jag upprepar det, en stor orättvisa, och jag tror uppriktigt sagt inte vi ha råd att skapa fram ett sådant missnöje som den skulle kunna ge anledning till.

Herr Tamm sade i slutet av sitt anförande, att dessa förmåner, som skola kompensera för utebliven semesterersättning, inte äro någonting annat än ett camouflage, och att vi inte ha råd att planlöst låta miljonerna rulla på det sättet. Detta är egentligen en fråga om ersättning såväl åt de enligt lagen semesterberättigade som åt övriga, men det är klart att om man blandar ihop denna sak med semestern, så är det ju möjligt att kalla det ett camouflage. Men jag vill gentemot herr Tamm säga, att vi inte ha råd att skapa fram det missnöje och de olustkänslor bland de inkallade, som reservanternas förslag skulle innebära därigenom att det ställer hälften av de inkallade i ett sämre läge än de grupper av arbetstagare, som enligt semesterlagen äro berättigade till semester. Herrarna få väl ändå medge, att en arbetstagare, som har en så pass långvarig och tryggad arbetsanställning, att han kan bli tillförsäkrad semester i enlighet med semesterlagens bestämmelser, redan därigenom är något bättre ställd än vissa andra arbetstagare, som inte kunna kvalificera sig för semester.

Jag skall, herr talman, inte längre uppta tiden. Jag har endast velat säga dessa ord utöver den förklaring jag lämnade i början av mitt anförande, och jag vill sluta med att yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Herr Forslund: Herr talman! Då det har varit möjligt att samla majoriteten inom andra lagutskottet omkring Kungl. Maj:ts förslag, har det säkert skett med hänsyn till de skäl, som man både har funnit och som man har förstått måste ligga till grund för Kungl. Maj:ts proposition.

Man har gått in för att behandla denna fråga ur den synpunkten, att det skall lämnas ersättning för den olägenhet, som har åsamkats en person genom att han blivit inkallad till militärtjänst och förlorat sin semesterrätt eller ett antal semesterdagar i sin civila tjänst. Man har också från statens sida utgått ifrån att denna sak inte borde repareras genom att helt enkelt i semesterlagen jämställa militärtjänst med annat arbete samt därmed förpliktiga arbetsgivarna att betala semesterlön också för den militära tjänstgöringstiden. Därmed är man framme vid spørsmålet om vem som skall betala, och då har Kungl. Maj:t ansett: det kan väl i detta fall inte bli någon annan än staten. I och med ett sådant förslag har man enligt min mening egentligen tagit konsekvenserna av grundtanken i semesterlagen, nämligen att kostnaderna för semestern skola ersättas av den, som haft personen i fråga i sin tjänst. Sedan uppställer semesterlagen visserligen en kvalifikationsgrund då det gäller tidpunkten, när den anställde äger rätt till semesterersättning, men själva grundtanken är att kostnaderna skola bäras av den, som haft personen i sin tjänst.

När nu också Kungl. Maj:t ansett det konsekvent att, i likhet med vad som gäller för semesterlagens tillämpning i andra avseenden, lägga kostnaderna på arbetsgivaren och alltså i detta fall låta staten betala, så uppkommer omedelbart denna fråga om en rättvis fördelning. Herr Tamm har redan varit inne på just den saken, då han nämnde att man bör skipa rättvisa. Om man bedömer saken krasst, kan man naturligtvis komma ifrån den ersättning, som innefattas i 2 § av det föreliggande lagförslaget. Det går ju som sagt mycket bra att få bort dessa olägenheter genom att staten stadgar, att denna sorts militärtjänst inskrives i den allmänna semesterlagen, och låter den enskilde arbetsgivaren bära kostnaderna. Då skulle aldrig den frågan uppkomma, huruvida jag gör rätt eller orätt vid fördelningen av ersättningen. Men så snart jag säger att kostnaderna skola betalas av staten — vilket jag också för min del anser är riktigt i detta fall — blir det som sagt en fråga om rättvis fördelning. Låt oss bara tänka på ett sådant fall som att två varandra kanske mycket närstående personer samtidigt varit inkallade i militärtjänst. Den ene har semesterrätt på grund av sin arbetsanställning, och enligt reservanternas förslag skulle han då vara berättigad till ersättning av staten för de semesterdagar han förlorar genom att han varit inkallad i militärtjänst. Den andre har kanske den ställningen, att han icke innefattas under semesterlagen, och han får då ingen som helst ersättning av staten för exakt samma militärtjänstgöring som den förre.

Jag tror att vi, inför en fråga som denna, sannolikt litet var skulle komma till samma slut som Kungl. Maj:t här har kommit fram till. Det gäller här att bedöma, om vi kunna säga nej till alla dem, som inte sortera under semesterlagen, när vi nu i alla fall skola betala ut pengar till en annan kategori för tjänster, som blivit utförda under det att vederbörande varit inkallade. Jag tycker inte bestämmelsen i 2 § är så egendomlig som man från reservanternas sida gör gällande, utan man kan säga att det är en förnuftsmässig prövning, som har givit ett sådant utslag.

Utskottet har för sin del inte heller kunnat gå med på att skriva bort den del av propositionen, som är återgiven i 2 §, enär detta egendomliga och orättvisa förhållande alltjämt skulle stå kvar, även om man därigenom skulle kunna spara en del pengar. Om man tänker sig in i de verkliga förhållandena, inser man klart, hur egendomliga resultaten skulle komma att bli, om reservanternas yr-

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)
kande bifalles. Jag kan ta två bröder, boende i samma hem. Den ene far på morgonen till fabriken, där han arbetar under villkor, som innebära att han får sin semester på det sätt semesterlagen föreskriver. Den andre brodern stannar kvar i hemmet samt arbetar på jordbruket och står därmed utanför semesterlagen, men båda bröderna bo kvar i hemmet. När dessa bröder bli utkallade i militärtjänst, skulle alltså den av bröderna, som arbetar i industrien, enligt 1 § vara berättigad att av staten få en ersättning såsom där är stadgat, men den andre brodern skulle staten, om reservanternas få sin vilja fram, inte alls tala någonting om. Jag skulle, som sagt, ha förstått detta, om man hade sagt: »Du kan gå till din arbetsgivare och få räkna denna militärtjänst såsom sådan arbetad tid, som skall ligga till grund för rätten att utfå en semesterdag i månaden.» Men när man inte gör det, utan säger att denna ersättning skall utbetalas av staten, kan jag inte förstå, varför man skall ondgöra sig över eller i alla fall anse det oriktigt, att också den andre brodern tillerkännes ersättning för precis samma militärtjänstgöring.

Utskottets förslag borde enligt min mening kunna vara godtagbart för kammaren. Jag kan inte heller finna, att det är mera berättigat att tala om bortplottrande av pengar, då det gäller detta förslag, än i fråga om reservanternas förslag. Vad de ha föreslagit är i så fall bara ett mindre bortplottrande av pengar. Det är sålunda endast en skillnad till graden mellan de båda förslagen, och den gradskillnaden bör enligt min mening inte förleda kammaren till att följa reservanternas förslag.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Med hänsyn till den befattning, som jag tidigare tagit med semesterlagen, har jag med synnerligen stort intresse motsett Kungl. Maj:ts proposition, vari föreslås vissa ändringar i förevarande lagstiftning.

Emellertid heter det i propositionen »förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen . . . om semester, m. m.», och det är just i dessa ord »m. m.», som mycket märkvärdiga saker ligga gömda. Vad först beträffar Kungl. Maj:ts förslag, att man skulle införa beredskapsövningar såsom privilegierad tid i 4 §, andra stycket, och låta arbetsgivaren betala semesterersättningen för denna korta tid, så har utskottet varit fullkomligt enigt. Detta är närmast en bagatell, och ingen har haft någonting att erinra däremot, utan den saken är fullkomligt klar.

Men den stora striden har uppstått, när vi i utskottet ha kommit till den andra delen av detta förslag. Det gäller de semesterberättigade och dem, som icke äro semesterberättigade. Problemet har ursprungligen varit, att det finns en massa människor, som varit inkallade och enligt lagen ha rätt till semesterlön, men som inte kunnat få ut den helt eller delvis på grund av militärtjänstgöringen. I den mån de förut ha kvalificerat sig för semester men inte haft tillfälle att ta ut sin ledighet, ha de ändå av arbetsgivaren fått semesterersättning, motsvarande det antal dagar de varit berättigade. Det gäller här främst dem, som äro ute i militärtjänst och som inte kunnat få en ledighet av den omfattning som de ha enligt semesterlagen.

Jag har hela tiden ansett, att detta problem borde lösas på det sättet, att staten rycker in i den enskilde arbetsgivarens ställe samt betraktas och behandlas precis som andra arbetsgivare. Om man har någon rätt till semesterlön, som man inte kunnat få ut av den enskilde arbetsgivaren, skall man kunna få ut den av staten. Så har också Kungl. Maj:t lagt propositionens innehåll, när det gäller rätten till ersättning. Det hela hade emellertid enligt min mening

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

blivit mycket enklare, om man hade ålagt arbetsgivaren att betala semesterlön jämväl för den militära tjänstgöringstiden och sedan låtit honom ingå med begäran om ersättning av staten med det belopp, som kommer på arbetarnas eller de anställdas militära tjänstgöringstid. Då hade linjerna legat klarare än vad nu är fallet.

Den stora striden uppstår emellertid om 2 § i Kungl. Maj:ts förslag, som innebär att ersättning för militär tjänstgöringstid skall utgå inte bara till dem, som enligt lagen ha semesterersättning, utan överhuvud taget till alla, som gjort militärtjänst. Detta medför ju att en mängd egna arbetsgivare, alla småbrukare och mindre företagare, som aldrig ha drömt om att få någon semesterersättning, också skulle få en sådan ersättning av statsmedel. Vi ha beräknat, att detta betyder en merkostnad av cirka 10 miljoner kronor.

Men vi ha inte sett denna fråga enbart ur statsfinansernas och sparsamhetens synpunkter, utan vi ha menat, som herr Tamm här i dag anförde, att man inte vinner något egentligt resultat genom att utbetala några tior till de inkallade. Sådant kan aldrig medföra någon lättnad i fråga om de stora bördor och uppoffringar inkallelserna betyda för många av de värnpliktiga. Det är enligt min mening mycket bättre få en sådan ersättning av statsmedel. Vi ha beräknat, att detta skulle delas ut till de semesterberättigade, och efter behovsprövning tilldela dem, som ha stora familjer och betydande svårigheter samt drabbats hårdast av krisen, en avsevärt effektivare hjälp än som kan åstadkommas med några tior.

De psykologiska faktorer, som det här skulle gälla att ta hänsyn till, ha nog inte så stor betydelse. Vad man kan vinna i det hänseendet inskränker sig kanske till en eller annan dag, eftersom detta lilla belopp snart är förstört, och sedan är det likadant som förut.

Vi ha hela tiden ansett, att man skulle hålla sig inom semesterlagens anda och ram. Det gör man genom att tillerkänna dem ersättning, som ha semester rätt. Men vi vilja inte gå med på Kungl. Maj:ts förslag om ersättning till andra kategorier bland de inkallade. Att ge dessa egna företagare av olika slag en sådan ersättning är fullkomligt onödigt, ty de ha aldrig drömt om någon semesterrätt eller semesterersättning. Vi ha velat ordna denna sak för de semesterberättigade, men de, som icke äro semesterberättigade, skola icke få någon ersättning. Alla sakliga skäl tala enligt mitt förmenande för en anordning av det slaget.

Herr Näslund ansåg, att det av Kungl. Maj:t föreslagna dagsbeloppet är för högt. I vissa fall kan det vara riktigt. Skogs- och jordbruksarbetare torde exempelvis i regel inte komma upp i så hög dagsförtjänst. Men det är en bagattell. Det väsentliga är att kontrollanordningarna förenklas, om man tar ett visst fixerat belopp. För vissa semesterberättigade är 10 kronor om dagen ett för lågt belopp. Det får således uppfattas som ett genomsnittstal.

Men ersättningen bör endast utgå till dem, som överhuvud taget ha någon semesterrätt. Och de psykologiska faktorerna, som herrarna här ha talat om, ha mycket liten betydelse, när man kommer till de faktiska förhållandena. Vi ha också i reservationen framställt önskan om en speciell utredning snarast möjligt om enhetliga och effektiva åtgärder från statsmakternas sida för att lindra ekonomiska och andra olägenheter av inkallelserna. Det är enligt min mening effektivare än att dela ut ett par tior till människor, som inte ha någon semesterrätt.

Alla skäl tala enligt min mening för att de synpunkter, som reservanterna ha anført, böra vinna kammarens beaktande, och jag hemställer, herr talman, om bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Herr Linnér: Herr talman! Det är verkligen att beklaga, att denna proposition avgivits så sent och därför kunnat av kammaren behandlas nästan först vid den tidpunkt, då kamrarna ha svårt att på allvar ägna sig ens åt viktiga frågor. Det är nämligen icke endast själva beloppets storlek, som även i denna miljärdullningens tid gör, att ifrågavarande proposition är viktig, utan det är också hänsynen till de värnpliktiga. Under den långa tid, som har gått sedan de stora inkallelserna började, har jag personligen haft med ett mycket stort antal värnpliktiga att göra, och jag tror därför, att jag kan våga på grund av egen erfarenhet betyga, att de värnpliktiga bära en helt annan och tyngre börda än vi, som hjälpa till med försvarsberedskapen endast på det sättet, att vi betala skatter. Men denna börda för de värnpliktiga har också drabbat ganska ojämnt. I någon mån beror detta på tidslängden för inkallelsen — bördan är dock inte proportionell med tidslängden, ty om man närmare kommer underfund med de faktiska förhållandena, så ser man, att bördan drabbat ganska olikformigt. Efter min erfarenhet kan man således säga, att de, som minst ha haft olägenhet av inkallelserna, äro statstjänarna, som behålla sin statstjänst och få återinträda i den så snart inkallelsen är slut. Ungefärligen likställda med dessa äro de industriarbetare, som också ha en stadigvarande anställning.

Men sedan kommer det andra kategorier av ganska brokig natur, för vilka bördan blivit verkligt betungande. Bland dem vill jag särskilt nämna säsongarbetarna. Det händer gång på gång, att en säsongarbetare går arbetslös t. ex. till slutet av april. Så får han ett arbete från början av maj, men blir inkallad, låt mig säga dagen efter och får sedan ägna sig åt militärtjänstgöring den tid, varunder han skulle ha skapat den inkomst för sig och sin familj, på vilken han under normala förhållanden skall leva.

Inte på samma sätt, men lika hårt ha inkallelserna drabbat en hel del jordbrukare. Det har varit ganska beklämmande att konstatera, hur svårt de ha haft det i vissa fall. När de helt ha saknat arbetskraft på gården eller varit hänvisade endast till kvinnlig arbetskraft eller till åldringar, har jordbruket icke kunnat skötas på det sätt, som det borde ha skötts och som de hade önskat sköta det. Ibland ha de också på grund av inkallelserna saknat medel att köpa t. ex. gödningsämnen eller andra saker, som jordbruket hade behövt och som de under normala förhållanden skulle ha skaffat sig.

På samma sätt ha en del handelsträdgårdsmästare råkat oerhört illa ut. Deras ekonomi har i vissa fall blivit fullkomligt derangerad. De ha nog kanske kunnat få hjälp genom de medel, som av rikskommittén ställts till förfogande, men det har visat sig, att för att hjälpen skulle bli effektiv, har man i åtskilliga fall fått taga till ganska betydande belopp, därför att förlusterna ha varit så stora.

Sedan är det andra, som jag skulle vilja kalla för småföretagare av olika slag. Det är t. ex. chaufförer, som ha egen bil och försörja sig med den. Det är hantverkare, som i huvudsak både arbeta själva i företaget och äro ledare för detsamma. En del av dem utgöres av dessa små innehavare av reparationsverkstäder för motorer och cyklar, som ha vuxit upp över allt i landet, och vilkas innehavare reda sig genom ett strävsamt arbete utan att vara vana att vända sig till samhället med begäran om hjälp.

Jag skall tillägga ännu en kategori, som man ofta glömmer, men som har kommit i ett mycket, mycket svårt läge, och det är studenterna. De ha ofta varit inkallade under mycket långa perioder. För en del av dem går perioden över året. Det har på grund av den svenska krigsmaktens brist på befäl varit nödvändigt att kommendera dem till den ena kursen efter den andra, och för närvarande utgöres ju den svenska krigsmaktens befäl i lägre grader och un-

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

derbefäl till stor del av på detta sätt utbildade personer. Men för dem själva har det varit i mycket hög grad betungande. De ha fått avbryta sina studier under långa perioder. De ha så gott som alltid studielån att förränta, och hela deras studieplan har blivit förryckt.

Här förmenar jag, att verkliga behov föreligga, men dessa behov äro av en helt annan art än de behov, som propositionen försöker täcka. De ifrågavarande, verkligt allvarliga och trängande behoven avhjälpas icke i någon mån genom denna proposition, och dock, mina herrar, medför denna proposition, enligt en visserligen ytterst lösligt uppgjord beräkning, en förbrukning av 20 miljoner kronor. Man frågar sig: är det riktigt att kasta ut dessa 20 miljoner i småposter, 10 kronor hit, 30 kronor dit, 50 kronor till ett annat håll o. s. v., och inte få någon effekt av detta? Effekten blir ingen för dem, som verkligen behöva hjälp.

Riksdagen har genom ett par andra beslut visat sig ha sinne för att vilja träffa det verkliga behovet bland de värnpliktiga. Jag har iakttagit, att riksdagen på de allra sista dagarna har fattat tvenne beslut, som jag hoppas skola visa sig verksamma. Det ena rör s. k. långtidsersättning, som beslöts för ett par dagar sedan. Det andra är ett beslut, där riksdagen visserligen icke till formen men i realiteten har rekommenderat, att vid beräkningen av stats-tjänstemäns lönetur hänsyn skulle få tagas till värnpliktstiden.

Vad man nu efter min uppfattning behöver är att göra en verklig undersökning av hur man skall avhjälpas behovet. Herr Hagman använde vid ett par tillfällen i sitt anförande följande uttryck: de, som behöva hjälp, skola få hjälp. Och han tillade i sista delen av sitt anförande: de måste få den efter individuell prövning. Detta är fullständigt riktigt. Det är precis den ståndpunkt, som jag kommit till på grund av min erfarenhet. Det är den väg man måste gå, om man vill hjälpa dem det här gäller.

Då frågar jag mig: är det skäl att acceptera en lag, som innebär, att man ineffektivt kastar ut 20 miljoner eller, rättare sagt, ett belopp, som man inte känner, men som är uppgivet till 20 miljoner kronor — är det riktigt, säger jag, att man gör detta? Är det inte bättre, att man icke gör det, utan i stället använder de pengar, som man kan använda, till en verkligt effektiv hjälp?

För min del har jag alldeles bestämt den uppfattningen, att det senare tillvägagångssättet är det riktiga, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på det i propositionen ingående förslaget till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., men bifall till förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 och till hemställan om en skrivelse. För att förenkla propositionsordningen ansluter jag mig i den delen till herr Normans m. fl. reservation beträffande punkt C i denna reservation.

Häri instämde herrar *Hertitz* och *Bondeson*.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att omedelbart få säga, att de synpunkter, som herr Linnér här har anført, ha varit avgörande för mitt ståndpunktstagande till § 2 i det särskilda lagförslag, som här föreligger.

Jag har begärt ordet närmast för att lämna en liten kort orientering om vad de olika förslagen innebära — jag har funnit, att det bland en del av kammarens ledamöter har gjort sig gällande en viss tvekan i det avseendet. Jag tror inte, att detta beror därpå, att utskottet har skrivit oklart eller otydligt, men man måste nog läsa reciten för att få det riktiga greppet på vad detta spörsmål innebär, och jag förstår mycket väl, att i dessa brådslande dagar har den enskilde riksdagsmannen kanske ej haft tid att studera utlåtandet så grundligt som under mera normala förhållanden.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Den kungl. propositionen innehåller två lagförslag. Det första är förslag om en ändring i semesterlagen. För några år sedan fick Kungl. Maj:t rätt att inkalla vissa värnpliktiga till en s. k. beredskapsövning om 30 dagar inom de närmaste fyra åren efter inskrivningsåret. Nu är i § 4 stadgat vilka kvalifikationer, som skulle fordras för att få semester och semesterlön. Det talas där i andra stycket om att tid, då arbete ej har utförts, under vissa förhållanden i alla fall skall räknas som arbetad tid, däribland vissa värnpliktsövningar, repetitionsövningarna, såväl rekryternas som landstormens repetitionsövningar, ävensom landstormsbefälsövningarna. Den ändring, som nu föreslås i denna 4 §, är, att ordet »beredskapsövning» är tillagt. En värnpliktig, som uttages till en sådan där beredskapsövning på 30 dagar, skall alltså få räkna denna tid som arbetad tid, och om han blir semesterberättigad, så skall arbetsgivaren ha skyldighet att betala semesterlön för den tiden likaväl som för tiden för de andra militära repetitionsövningarna. Om den saken äro vi alla ense. Såväl utskottet som alla reservanter tillstyrka här Kungl. Maj:ts förslag.

I det särskilda lagförslaget stadgas i § 1, att även sådan här militärtjänstgöring, som vi bruka kalla utkallelse till den förstärkta försvarsberedskapen — vakt vid rikets kuster och gränser o. s. v. — skall få räknas som arbetad tid, men att i stället för att arbetsgivaren skall betala semesterlön eller semesterersättning för den tiden, skall statsverket betala den, under förutsättning alltså, att vederbörande på grund av annan bestämmelse äro kvalificerade att åtnjuta semester. Och detta skall gälla för dem, som äro semesterberättigade i år och fullgjorde en sådan militärtjänstgöring i fjol.

I 2 § i denna särskilda lag jämställas samtliga utkallade, som ha fullgjort en viss tjänstgöringstid, minst 90 dagar, på det sätt, att de skola få en liknande ersättning, som enligt § 1 skall komma de semesterberättigade till del. Det är mot denna 2 §, som de fyra reservanterna ha vänt sig och som de yrka avslag på.

I 3 § av det särskilda lagförslaget undantagas i fråga om de här bägge grupperna — de semesterberättigade enligt § 1 och de andra inkallade med viss minimitjänstgöring under 1940 enligt 2 § — från den rätt, som där tillerkänts, de, som fullgjorde sin rekrytutbildning i fjol. Om den saken äro vi också alla ense. Reservanterna äro ense med Kungl. Maj:t, och herr Linnér är givetvis i princip ense därom, men han önskar ju, att hela detta spörsmål skall upptagas till förnyat övervägande.

När vi reservanter nu ha ställt ett yrkande, som innebär avslag på § 2 i den särskilda lagen, har i varje fall jag drivits av de synpunkter, som herr Linnér här framförde. Vi ha ansett, att hjälpbehovet är i många fall så stort, att den här lilla slanten, som kan givas enligt de föreslagna bestämmelserna, inte hjälper stort, utan — som herr Linnér uttryckte det — pengarna plöttras bort utan att kunna bli till verkligt effektiv nytta. Nu är det svårt att säga vad ett bifall till reservanternas förslag skulle innebära i besparingshänseende. Det har resonerats om att det skulle minska statens utgifter för detta ändamål med 10, kanske 12 miljoner — Kungl. Maj:t begär ju 20 miljoner kronor för ändamålet — och när vi nu delvis vilja bifalla Kungl. Maj:ts förslag, så skulle det alltså bli en besparing, inte av hela beloppet men av minst halva beloppet, skulle jag tro, och de pengarna skulle jämte möjligtvis ytterligare anslag, som riksdagen kan bevilja, sättas in för att användas till att bli en verklig hjälp, där det verkliga behovet föreligger.

Herr Näslund framhöll, att det ur rättvisesynpunkt var påkallat att även låta de enligt semesterlagen icke semesterberättigade få del av dessa förmå-

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

ner, och han tog ett exempel, som kan vara nog så talande, när man vill visa, att man inte kan komma till någon full rättvisa genom dessa bestämmelser överhuvud taget. Han talade om en arbetslös, som under fjolåret hade varit arbetslös och ej uppnått den kvalifikationstid, som över huvud berättigar honom till semester. När nu hans utkallade kamrat, som blivit semesterkvalificerad, fick denna ersättning — jag antar herr Näslund menade, att företaget stängdes, när de 12 dagarnas semester skulle beredas arbetstagarna — då skulle den arbetslöse befinna sig i samma situation som den inkallade. Han skulle stå utan arbetsmöjligheter, men han skulle inte få någon semesterersättning. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle han, om han hade tjänstgjort i 90 dagar, få 30 kronor, under det att hans kamrat, som kanske hade blivit kvalificerad för hela året 1940, skulle utom 30 kronor, om han varit ute samma tid, också få sin semesterlön motsvarande den genomsnittliga arbetsförtjänsten under den tid, som han hade arbetat hos arbetsgivaren. Den arbetslöse skulle således i alla fall befinna sig i en missgynnad ställning. Han fick 12 dagars ledighet, därför att företaget stängdes på grund av att det blev semester för samtliga arbetare, men han fick en ersättning, som var beräknad att gälla 3 dagar.

Om statsmakterna skulle gå in för att få till stånd bestämmelser, som syftade till att giva en verklig hjälp, där hjälp behövdes, så föreställer jag mig, att om denne nu missgynnade arbetstagare vore i ett särskilt behov av hjälp, så skulle han genom att riksdagen nu bifölle reservanternas förslag och utredning komme till stånd och det bleve ett förslag därom, kunna få mer än de där 30 kronorna, men däremot bleve det en hel del utkallade, som inte skulle få något, därför att de inte äro i behov därav. De ha semesterersättning på grund av överenskommelse med arbetsgivaren. De ha kanske fått behålla en hel del av sin lön under den tid de varit inkallade o. s. v.

Reservanterna finna det betänkligt att använda så stora belopp, som här äro föreslagna, för att åstadkomma en schematisk rättvisa. Vi vända oss således icke i princip emot, att de, som ha fullgjort sin särskilda plikt mot fosterlandet, bli så gynnsamt ställda som möjligt. Hade vi obegränsade tillgångar, skulle jag vara den förste att tillstyrka hela Kungl. Maj:ts förslag i det här fallet. Men när statens resurser inte äro obegränsade, anser jag det vara nödvändigt för de värnpliktigas egen skull att giva verklig hjälp i så stor omfattning som möjligt, där den verkligen behöves, och låta de andra värnpliktiga känna sig tillfredsställda med, att de ha fullgjort *sin* särskilt betydelsefulla plikt mot fosterlandet.

Det är helt naturligt inte någon som helst meningsskiljaktighet här vare sig mellan reservanterna och utskottsledamöterna i övrigt eller bland riksdagens ledamöter överhuvud taget beträffande dessa våra medborgare, som i varje fall få bära en tyngre börda än vi andra, på grund av att de äro värnpliktiga, som på ett alldeles särskilt förnämligt sätt fullgöra sin fosterländska tjänst.

Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr **Tamm**: Nästan alla talare här ha berört frågan om vad som kan vara rättvist eller icke, och det är ju självklart, att man på den punkten kan ha olika uppfattningar.

Jag begärde ordet endast för att i största korthet bemöta herr Forslund i fråga om det, om jag så får säga levande exempel, som han drog fram till försvar för propositionslinjen gentemot reservanternas linje. Herr Forslund tog följande exempel. Låt oss tänka oss, att det i ett hem finnes två bröder, som båda varit utkallade under samma tid 1940 till extra militär tjänstgöring.

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Den ene är — det framgår av herr Forslunds exempel — industriarbetare. Den andre är, låt oss säga jordbrukare. År 1941, när semestern inom den industri, vari industriarbetaren arbetar, inträder, får han enligt det förslag, som reservanternas här framlagt, sin semesterersättning. Den andre får det ej. Då säger herr Forslund: måste inte då den där brodern-lantbrukaren känna sig i hög grad missgynnad? Jag undrar, herr Forslund, om han har någon befogenhet att göra det. Han har i hela sin verksamhet överhuvud taget aldrig, vare sig han varit utkallad till militärtjänstgöring eller icke, någonsin tänkt på eller kunnat begära att av andra få någon vare sig semester eller semesterersättning, medan brodern, industriarbetaren, har sig lagligen tillerkänd både semester och semesterersättning. Man får alltså ej blanda ihop dessa två kategorier. Den som tillhör den förstnämnda har överhuvud aldrig haft åtminstone någon ordnad semester, och från det hållet har inte heller mig veterligt framställts något som helst krav på att få den här semesterersättningen, som nu kommer och ramlar ned på vederbörande fullständigt från skyn. Man får lov att skilja på dessa två väsentligt olika grupper, som det inte går att sammanblanda. Man måste också göra klart för sig, att här föreligger det egentligen två fullständigt olika förslag. Det ena gäller att inom ramen för semesterlagen tillgodose deras rätt, som i lagen äro tillförsäkrade semester. Det andra gäller en ren och uppenbar försörjningsfråga. Men dessa ting har man här blandat ihop.

Vi ha här strukit under från flera håll, att vi äro synnerligen intresserade av att saken blir ordnad, men vi vilja inte att det sker på det sätt, som i propositionen har föreslagits.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! På grund av att jag varit upptagen i andra kammaren, har jag inte haft tillfälle att lyssna till större delen av denna debatt, och det kan därför hända, att jag kommer att upprepa vad någon talare förut har sagt. Men jag har ändå ansett, att jag bör säga några ord.

Självva utgångspunkten för det förslag, som här föreligger, är, såsom herr Tamm nyss riktigt anmärkte, att det finnes en lagstiftning om semester. På grund av krisförhållandena och statens åtgärder har en mycket stor del av dem, som skulle vara semesterberättigade, mist antingen hela eller större delen av sin semester. Man kan beräkna antalet till möjligen ett par hundra tusen personer. Det är klart, att dessa, som alltså på grund av statens ingripande i deras liv och deras arbete gå förlustiga semester, känna sig mycket orättfärdigt behandlade, när de se sina kamrater, som slippa inkallelserna och ha sin arbetsförtjänst ograverad, också få ut sin semester, under det att de inkallade förlora dels sin arbetsförtjänst, dels också sin semesterrätt. Därtill komma två särskilda omständigheter. Först och främst kan det hända, att i den inkallades ställe har ett kronvrak — om jag får använda det litet försmädliga uttrycket; jag gör det verkligen inte i någon ond avsikt, ty vederbörande kan ju inte själv hjälpa att han blivit det — fått hans arbete. Kronvraket får då hans arbetsförtjänst och åtminstone en del av den semester, den inkallade eljest lagligen varit berättigad till. Man har ansett, att detta skulle skapa sådan irritation och sådant missnöje, att man ville undanröja det, om man kunde.

Men det kanske mest avgörande skälet var, att åtskilliga industrier slå igen sina fabriker under semestertiden, och om den inkallade då återkommer från militärtjänstgöringen, har inkallelsen gjort, att han icke är berättigad till någon semester i lagens mening. Kamraterna, som ha sluppit inkallelser, få däremot sin semester med bibehållen lön. Den, som varit inkallad, får på sätt

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

och vis också semester, ty han blir utestängd från arbetet, men han får icke någon betalning under denna semester.

Det är sådant, som man velat undanröja. Jag vill säga herr Linnér, att jag tror, att det är en underskattning av de psykologiska faktorerna, om man inte tar hänsyn till sådana fall, bara därför att utbetalandet av semesterersättning till dylika inkallade innebär, såsom man säger, ett bortplottrande av småbelopp, utan att man egentligen vet, om pengarna behövas eller göra någon nytta. Jag tror, att det är ganska viktigt, att de inkallade få den känslan, att statsmakterna äro ivriga att se till att de inkallade icke berövas förmåner, som de böra få behålla — i detta fall blir det ju för de flesta inte någon semester, utan det blir en semesterersättning.

Man ville alltså från denna utgångspunkt bygga upp ett förslag till lagstiftning. När ärendet förekom i regeringen, gjorde emellertid många ledamöter följande invändning: »Ja, nu häver man visserligen en orättvisa mellan semesterberättigade inkallade och icke inkallade, men man skapar en ny orättvisa, nämligen mellan de semesterberättigade och andra inkallade, som ur ekonomisk synpunkt befinna sig i ett lika otrevligt läge, men inte ha semester rätt.» Man ville då låta denna semesterersättning — det är en alldeles oegentlig beteckning, när det gäller ungefär hälften av dem, som få den — komma även de andra till del. Detta skedde naturligtvis inte utan stor betänksamhet, ty det betydde sannolikt, att den summa, som skall utbetalas, blir ungefär dubbelt så stor, som den skulle ha blivit, om man bara hållit sig till de semesterberättigade.

Emellertid utarbetades förslaget. Jag vill då säga några ord om varför man valt ett belopp av 10 kronor om dagen. Att man måste schematiskt fixera ersättningen, förmodar jag alla förstå. Man kan inte undersöka, vad vederbörande eventuellt skulle ha förtjänat, för att sedan på semesterlagens grund räkna ut den ersättning, som staten nu skall tillhandahålla. Beloppet 10 kronor är helt enkelt det framräknade medeltalet av dagsinkomster för arbetare i detta land. Man kan beräkna, att detta schematiska fixerande av beloppet medför, att i den högsta dyrortsgruppen förlora de flesta arbetare 4 kronor om dagen, i vissa fall mycket mer, medan man i de lägsta dyrortsgrupperna — och det gäller naturligtvis framför allt lantarbetare och med dem jämställda — får en extra slant på kanske 2, 3 kronor om dagen utöver vad man eljest skulle varit berättigad till. Men genomsnittet ligger mycket nära 10 kronor. Detta har därför ansetts vara den ersättning som man rimligen borde föreslå.

Herr talman! Detta är, vad jag har att anföra i detta ärende.

Herr Ekströmer: Herr talman! När jag begärde ordet, var det min avsikt att säga några ord om våra studerande. Herr Linnér yttrade sig just om samma sak, varför jag egentligen kunde ha avstått från ordet, men jag anser, att den saken är så pass viktig, att jag gott kan ännu en gång understryka, vilka svårigheter och besvärligheter våra studerande både vid universitet, högskolor och andra skolor ha haft genom de långvariga inkallelserna. Deras studietid har blivit förlängd, och de ha fått göra ekonomiska uppoffringar. Jag menar, att statsmakterna böra taga särskild hänsyn till dem vid den eventuellt blivande utredningen om hjälp till de inkallade.

Vad beträffar själva den nu föreliggande semesterlagen, har jag med stort intresse åhört först reservanternas talesmän och särskilt lagt märke till att de kraftigt framfört en önskan om behovsprövning. Den riktiga konsekvensen synes mig då ha varit, att man försökt utarbeta ett förslag något i stil med vad som föreslagits i en motion av herrar Mannerskantz och Bondeson. Jag förstår, att detta icke varit möjligt med den svindlande fart, varmed detta

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)
ärendet måst behandlas, men nog ligger den tanken nära till hands, att man bort utforma semesterlagen så, att man anslagit ett något mindre grundbelopp till alla för att därpå efter behovsprövning lägga till ett rörligt belopp. Tanken att lägga familjebidragen till grund här var väl inte alldeles orimlig. Det lönar sig naturligtvis inte att nu komma med något förslag i den riktningen, utan vi få väl se tiden an beträffande den saken.

Jag vill dock liksom herr Linnér understryka, att här gäller det stora pengar i vårt ekonomiskt ganska besvärliga läge. Nog böra vi väl ändå tillse att dessa pengar bli så använda, att de komma till nytta, där de verkligen behövas. Jag anser därför, att en utredning bör komma till stånd, omfattande alla de olägenheter, som inkallelserna till militärtjänst medfört. Jag tycker, att någon skada därmed inte behövde ha skett, ty det är väl inte alldeles omöjligt att tänka sig, att när ett resultat av utredningen väl kommer fram, man kan besluta retroaktiva bidrag.

Herr talman! Jag skall med dessa ord be att få biträda det yrkande, som framställts av herr Linnér.

Herr Holstenson: Herr talman! Jag begärde ordet för att bemöta herr Tamm, som ville låta påskina, att semesterersättningen skulle vara för hög, därför att så många lantarbetare och andra lantbor skulle få del av den. Den skulle kanske också vara för låg för dem, som inte äro från landet. Men semestern skall ju tillbringas på landet, och då bör man väl inte göra någon skillnad mellan de olika bidragen. Därför anser jag, att det inte är oberättigat, att alla få lika mycket. Man skall väl ändå inte ha någon dyrortsgruppering när det gäller denna semesterersättning, som skall betalas av allmänna medel.

Om § 2, såsom herr Tamm yrkar, skulle utgå, skulle det innebära en förfärlig orättvisa t. ex. för lantbrukarna. Småbrukare och mindre lantbrukare, som aldrig ha någon semester, kunna däremot nu få ersättning genom den kungl. propositionens förslag.

Efter den fullständiga utredning av frågan, som herr statsrådet nyss gjorde, skall jag inte tala längre i denna sena timme för riksdagen utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Reservanterna ha i denna diskussion fört in ett moment, som inte hör hemma där. De ha nämligen sökt göra antagligt, att avsikten skulle vara inte bara att ge en semesterlön utan också att avhjälpa de allmänna ekonomiska svårigheter, som en del av de värnpliktiga råkat komma i. Det är självklart, att dessa svårigheter avhjälpas man inte med en så pass liten summa som 20 miljoner kronor. Vad man här har avsett att uppnå är en viss grad av rättvisa mellan de inkallade. Man har gått ut från, såsom det förut framhållits, att då männen stå sida vid sida i ledet och göra landet samma tjänst under den tid, de äro inkallade till försvarsberedskap, böra de också åtnjuta likartade förmåner. Om inte denna rättvisa kan uppnås, är det oundgängligt, att motsättningar uppstå mellan dessa beredskapsmän. Det är alldeles uppenbart, att dessa motsättningar skulle framträda ännu bjärtare — eftersom det inte varit möjligt att taga hänsyn till den motion, som önskat begränsa semesterrätten för exempelvis kommunal- och statsanställda — om man skulle följa reservanternas i detta ärende. Då skulle det kunna hända, att under det att den ene beredskapsmannen inte alls erhöle någon semesterersättning eller semester, finge en stats- eller kommunalanställd dels semester av staten eller kommunen, dels semesterersättning av staten, därför att han har varit inkallad. Det är klart, att detta

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

kan man inte vara med om. Även för de beredskapsmän, som enligt reservanternas förslag skulle erhålla semesterrätt, skulle det alldeles säkert vara ganska obehagligt att taga emot en semesterlön, som deras närmaste kamrater i ledet, som varit lika länge i kronans tjänst som de, inte erhöle. Det skulle vara ganska förståeligt, om de beredskapsmän, som på det sättet erhålla semesterlön, erinrade sig Runebergs finske soldat, som när han i ett annat sammanhang erhöle en erkänsla av svenska staten för vad han utfört i dess tjänst, sade: »Giv åt Stål en penning även eller tag ock min!»

Herr Herlitz: Herr talman! Jag har redan instämt i herr Linnérs yttrande och borde kanske inte ha begärt ordet, men jag vill inte, då här är ifrågasatt en utredning angående effektiva åtgärder för att lindra olägenheterna för de inkallade, försumma tillfället att sälla mig till de talare, som bringat i erinran de särskilda svårigheter, som studenterna ha. Jag tror, att det kan vara befogat att med några få ord belysa dem.

Jag vill betona, mina herrar, att olägenheterna för studenterna äro tvåfaldiga. För det första få dessa unga män kanske inkallelseorder vid en tid, då de enligt sin studieplan skulle bevista vissa kurser eller sådant, som är nödvändigt för deras utbildning. För det andra finns det någonting, som är dubbelt värre. Jag talar här med daglig erfarenhet från mitt umgänge med studenterna. Deras studier bedrivs ju så, att man läser in ämne efter ämne, i vilket man bereder sig för en tentamen. Studierna ta för ett ämne en månad, för ett annat två, fyra, åtta månader. Ständigt och jämt får jag uppleva den situationen, att en ung man hållit på att läsa in ett ämne, som han ansett sig kunna klara på tre månader, men efter, låt oss säga drygt två månader, har inkallelsen kommit. De två månaderna ha alltså varit blankt bortkastade, ty en tids militärutbildning driver ganska lätt bort de där kunskaperna, som voro inhämtade. Han får börja om igen. Det kan inte beskrivas, vilken deprimerande verkan detta har på studenterna vid sidan av alla de ekonomiska olägenheterna.

Jag har känt ett behov som akademisk lärare att bringa detta förhållande i erinran, naturligtvis utan att mot dessa svårigheter väga någon annan befolkningsgrupp och utan att jämföra studenterna med andra. Jag vill uttala den förhoppningen, att även om skrivelseförslaget inte vinner kammarens bifall, man inom regeringen ändå skall kunna finna någon form för att överväga vad som skulle kunna göras i dessa unga mäns intresse.

Herr Forslund: Herr talman! Man bör framhålla, att utskottet icke avvistat någon utredning i syfte att minska de inkallades svårigheter. Vi ha uppfattat statsrådets uttalande i propositionen så, att det är hans vilja och mening, att ytterligare åtgärder böra vidtagas för att hjälpa de inkallade. Detta har utskottet tagit fasta på, och jag tycker, att utskottet har gått nästan väl långt, när det rekommenderar utredning, enär det synes mig vara ett ärende, som inte precis hörde till andra lagutskottet, utan snarare någon annan instans.

Jag vill också säga några ord med anledning av vad herr Tamm yttrade om det exempel jag anförde. Det gällde den där personen, som inte fick någon ersättning alls. Han skulle bara avfärdas med en vink om att han inte var berättigad att få någonting och att hans missnöje således var obefogat. Ja, inte kan man bota en persons missnöje genom att bara säga till honom: »Du är inte berättigad att få någon ersättning, men din bror får 10 kronor för varje månad han varit ute i militärtjänst såsom ersättning för en semesterdag per månad.»

Ang. semesterrätten för vissa värnpliktiga. (Forts.)

Både gammal och ung förstå, att dessa två bröder ha litet svårt att inse, varför den ene skall få 10 kronor per månad men inte den andre.

Tillåt mig säga, herr ordförande i andra lagutskottet, att den högstämda lovsången över de inkallades insats — som jag icke har någonting att invända emot — icke passar till reservationen, utan till utskottsmajoritetens förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Linnér* att herr Normans m. fl. reservation skulle godkännas med den ändring, att det under B upptagna lagförslaget avsloges.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Norman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på oet sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till semesterlön m. m. för viss militär tjänstgöringstid jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 maj 1941 dagtecknad proposition, nr 214, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor samt

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor,

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

dels ock till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av kronor 4,650,000.

Propositionen hade, såvitt angick anslaget till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor, hänvisats till statsutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sju i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 224 av herr *Hagman* och nr 225 av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 299 av herr *Ericsson* i Kinna, nr 301 av herr *Persson* i Falla m. fl., nr 302 av herr *Barnekow* m. fl., nr 303 av herr *Ward* samt nr 304 av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå, motionerna II:301 och II:302 dock icke såvitt angick anslaget till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt motionen II:304 icke i fråga om däri framställt förslag om anslag till dyrtidstillägg till understödsberättigade medlemmar av erkända arbetslöshetskassor.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition samt motionerna I:224, I:225, II:301 och II:303, med förklarande att de i propositionen framlagda författningsförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten införda förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

3) förordning angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor;

B. att motionerna I:224 och II:303 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

C. att motionerna I:225 och II:301, den sistnämnda såvitt den hänvisats till lagutskott, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet i det föregående anfört samt under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II:302, såvitt den hänvisats till lagutskott, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet i det föregående anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionerna II:299 och II:304, den sistnämnda såvitt den hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Hagman*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Norman: Herr talman! Den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen har på grund av olika omständigheter kommit i ett krisläge, som föranlett Kungl. Maj:t att framlägga förslag om ändringar i förordningarna rörande denna försäkring i syfte att åstadkomma, att denna försäkring fortfarande kan fylla en viktig funktion på socialförsäkringens område.

De grunder, som för närvarande gälla för statsbidrag, innebära, dels att det utgår bidrag till de erkända arbetslöshetskassornas förvaltningskostnader, dels att det utgår statsbidrag till den från dessa kassor utbetalade daghjälp. Detta senare bidrag är så konstruerat, att statens bidrag blir procentuellt större, när

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.) arbetslösheten är mera omfattande och när daghjälp är liten. Man har alltså syftat till att genom ett bättre statsbidrag ge de lågt avlönade arbetstagarna möjlighet att utan alltför betungande medlemsavgifter med egna bidrag försäkra sig om denna sociala hjälpform.

Jag tror, att den sistnämnda bestämmelsen varit av rätt stor betydelse, när det gällt att upprätta arbetslöshetskassor bland arbetstagarna, men den har visat sig medföra vissa olägenheter. De i kassorna försäkrade ha i stor utsträckning försäkrat sig för en relativt låg daghjälp, som på intet sätt kunnat täcka det behov, som de haft att tillfredsställa, när de blivit arbetslösa. För närvarande håller sig, vill jag minnas, det genomsnittliga daghjälpbeloppet något under 3 kronor.

Det har i många fall visat sig svårt att intressera arbetstagarna för denna försäkringsform, och på grund av prisstegringarna och de bestämmelser, som numera gälla i fråga om statsmakternas kontantunderstödsverksamhet till de icke försäkrade arbetslösa, har det uppstått en sådan situation, att man med bibehållande av de nu gällande reglerna kan riskera, att arbetstagarna inte längre komma att visa så särskilt stort intresse för denna försäkringsform.

Kungl. Maj:ts förslag går, utom en del detaljändringar, som äro av mindre betydelse i detta sammanhang, ut på att statsbidragsbestämmelserna skola bli förmånligare. De bestämmelser, som nu gälla för den lägsta daghjälpklassen, där daghjälp är 2 kronor, skola enligt Kungl. Maj:ts förslag gälla upp till och med 4-kronorsklassen. Därjämte föreslår Kungl. Maj:t, att i försäkringen skall införas ett barn tillägg, för vilket ett förmånligt statsbidrag — 75 % — skall kunna utgå.

Man har räknat med att arbetstagarna efter dessa förbättringar skola bli intresserade att övergå från de låga daghjälpklasser, där flertalet nu står, till klasser, som bättre motsvara deras arbetsinkomster. Men Kungl. Maj:t förutsätter, att även med en sådan utveckling komma förhållandena för en hel del medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna, när de bli arbetslösa, att gestalta sig så, att den hjälp, som de få genom denna daghjälp och detta barnbidrag, inte täcker deras behov. Kungl. Maj:t uttalar därför, att för dessa, som inte få tillräckligt stöd genom försäkringen, bör möjlighet beredas till en utfyllnad genom den statliga och statskommunala kontantunderstödsverksamheten.

Utskottet har varit fullt enigt med Kungl. Maj:t om att statsmakterna här behöva vidta förändringar, som åstadkomma verkliga förbättringar i förordningarna om de erkända arbetslöshetskassorna. Utskottet har varit mycket tveksamt inför den av Kungl. Maj:t förordade möjligheten att här få en dubbel hjälpform, dels från arbetslöshetsförsäkringen, dels från kontantunderstödsverksamheten, och har därför undersökt möjligheterna att genom att fullfölja Kungl. Maj:ts tanke göra försäkringen så pass effektiv för försäkringstagarna, att denna dubbla hjälp inte skall behöva anlitas annat än i undantagsfall. Hade det rätt mera normala förhållanden, om jag så får uttrycka mig, hade säkerligen utskottet i sin tveksamhet inte vågat komma till riksdagen med positiva ändringsförslag i Kungl. Maj:ts förslag utan i stället framfört dessa synpunkter genom att förorda en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t om ytterligare övervägande av detta spörsmål. Men vi ha funnit, att det är så angeläget att de förbättringar i försäkringsförordningarna, som äro nödvändiga, vidtagas så skyndsamt som möjligt, att utskottet efter grundlig utredning inom utskottet och med tillhjälp av experter vågat sig på att föreslå vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet föreslår sålunda, att statsbidragsgrunderna för daghjälp skola bli likartade för alla daghjälpklasser. Utskottet bibehåller principen, att statsbidragsprocenten skall stiga, när arbetslösheten ökar och hjälpbehovet blir

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

större, men går ifrån den andra principen, som var grundläggande, när statsbidragsbestämmelserna genomfördes år 1934, och detta i syfte att stimulera medlemmarna i de erkända arbetslöshetskassorna att ansluta sig till en sådan daghjälpklass, som bättre motsvarar deras arbetsinkomst än som nu i allmänhet är fallet.

Därjämte förordar utskottet ett fullföljande av Kungl. Maj:ts tanke beträffande barnstillägget, så att även möjlighet till ett hustrutillägg medgives i förordningen. Barnstillägget skall enligt Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet biträder, vara obligatoriskt. Utskottet förordar nu i fråga om hustrutillägget, att kassorna skola få själva bestämma, huruvida de skola begagna sig av denna del av försäkringen och därmed få ett rikligt statsbidrag, d. v. s. samma statsbidrag för barnstilläggen, nämligen 75 procent.

Det har varit utskottet angeläget att komma till klarhet om huruvida dessa ytterligare förbättringar, som utskottet föreslår, kunna ha den effekten, att försäkringstagarna inordna sig i den daghjälpklass, där deras behov vid arbetslöshet skulle tillämpas i det levande livet, komme det att verka på det sättet, att erkända arbetslöshetskassor, som delvis av andra anledningar uppvaktat utskottets presidium. Det finns ju också en rik sakkunskap på detta område inom utskottet, representerad av byråchefen Hagman och herr Strand. Vi ha genom uttalandena av den expertis, som vi anlitat och som har en mycket god kännedom om hur kassamedlemmarna se på dessa spörsmål, kommit till en ganska bestämd uppfattning om att ifall de bestämmelser, som förordas av utskottet, skulle tillämpas i det levande livet, komme det att verka på det sättet, att försäkringen bleve betydligt mera effektiv. Man kan därför hoppas, att den dubbla hjälpform, som här diskuterats och ifrågasatts från Kungl. Maj:ts sida, i stort sett icke behöver anlitas. Utskottet har dock ansett det vara nödvändigt att lämna en liten kanal öppen, för att de försäkrade skola slippa vända sig till fattigvården för att få sina ytterligare behov tillgodosedda. Utskottet förordar därför, att det skall finnas möjlighet även för försäkringstagarna att efter en behovsprövning med tillämpning av vissa andra restriktioner än dem, som i allmänhet gälla vid behovsprövningen inom den statliga och statsunderstödda kontantunderstödsverksamheten, i form av ett hyresbidrag få ett understöd även från denna senare verksamhet.

Vi ha inom utskottet även varit angelägna om att beakta, att vad utskottet nu föreslår i fråga om bättre statsbidragsgrunder, icke är av sådan omfattning, att det beslut, som vi förordar, kan tänkas föregripa den slutgiltiga lösningen av frågan om hur denna försäkringsform skall ordnas, en fråga som nu är föremål för omprövning inom socialvårdskommittén.

Jag har den mycket bestämda uppfattningen, att om riksdagen nu godtar vad andra lagutskottet förordar i detta avseende, kommer denna gren av socialförsäkringen att få ett betydligt större värde än den hittills haft, och vi kunna ha förhoppningar om att här skapats den verkliga buffert att taga emot första stöten, när en betydande arbetslöshet sätter in, som denna försäkring är avsedd att vara.

Kostnaderna ökas givetvis enligt utskottets förslag jämfört med Kungl. Maj:ts. För nästa budgetår beräkna vi denna merkostnad till omkring 730,000 kronor. Vi ha också förhoppningar om att anslutningen till de erkända arbetslöshetskassorna skall få större omfattning, om dessa bestämmelser få tillämpas i det levande livet, och därmed komma givetvis ökade krav att ställas på statsmakternas anslag. När vi utfört våra kalkyler beträffande kostnaderna, ha vi räknat med att försäkringstagarnas antal kommer att stiga till omkring 500,000 om något år mot för närvarande 275,000 medlemmar. Vi ha räknat med att om arbetslösheten blir så omfattande, att antalet understödsdagar per medlem och är stiger till tio, blir merkostnaden under nyssnämnda förutsättningar omkring

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.) tre miljoner kronor. Det är stora pengar, men det är säkerligen så, att det allmänna ändå måste utbetala dessa pengar i en eller annan form under en så omfattande arbetslöshet. Och det är icke otänkbart, utan snarare sannolikt, att om pengarna tillföras de behövande medborgarna genom arbetslöshetskassorna, bli det allmännas totala utgifter mindre än om medborgarna själva icke medverkade i så stor omfattning, som de i varje fall göra i den mån de trygga sig genom att ansluta sig till försäkringen.

Jag hemställer till kammaren att bifalla utskottets förslag.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då man läser detta utskottsutlåtande, måste man först och främst säga sig, att det verkligen har hänt någonting sedan år 1934. Det är väl ganska många av kammarens ledamöter som erinra sig de strider kring genomförandet av förslag så modesta, att de ur den synpunkten kunde förefalla anhängarna av en arbetslöshetsförsäkring tvivelaktiga, som fördes åren 1933 och 1934. Om jag jämför innehållet i de striderna med det förslag, som föreligger här, finner jag icke endast att det är någonting som har hänt, utan även att det är lika glädjande som överraskande att iakttaga, hur långt man numera är villig att gå.

Jag vill endast påpeka, att det utskottsforäslag som nu föreligger i själva verket innebär ett slopande av en av de grundprinciper, på vilka vår arbetslöshetsförsäkring hittills har varit byggd, den grundprincipen nämligen att personer, som hade råd att försäkra sig endast för små daghjälpbelopp, skulle erhålla ett högt statsbidrag, under det att sådana personer, vilka ansågos kunna försäkra sig för jämförelsevis höga dagbelopp, skulle genom sina avgifter själva få betala nästan hela de belopp, för vilka de försäkrat sig. Nu har sålunda denna princip slopats.

För min del hälsar jag med tillfredsställelse att så har skett. Man har förklarat, att statsbidraget skall vara detsamma, oavsett i vilken daghjälpklass vederbörande arbetare försäkrar sig. Hade man vågat taga ett sådant steg år 1934, hade denna försäkring icke omfattat endast 275,000 medlemmar, utan den hade blivit en drivjäder både för alla arbetslöshetskassor att inträda bland de erkända kassorna och säkerligen även till bildandet av ganska många nya arbetslöshetskassor. Jag måste för min del erkänna, att detta är ytterst tillfredsställande. När den erkända arbetslöshetsförsäkringen under loppet av sju år icke har lyckats värva mer än 275,000 medlemmar, förstår man ju, att det måste finnas något fel, och ett ganska grundligt fel, på den.

Jag återkommer nu till spørsmålet om hur det varit möjligt att komma till ett sådant förslag, som föreligger i utskottets utlåtande.

För ganska länge sedan framlades ett förslag av socialstyrelsen, att man skulle höja statsbidraget till 75 procent för alla dem, som ville försäkra sig för högst 3 kronor i daghjälp. Därjämte föreslogs ett barntillägg efter en viss skala. Meningen var att söka utjämna de skiljaktigheter, som föreligga mellan det understödssystem, som nu har arbetsmarknadskommisionen till sin huvudman, och det system som arbetslöshetskassorna representera. Vid prövningen av detta förslag fann man ganska snabbt, att målet inte kunde nås genom det socialstyrelseförslag, som då förelåg. Från landsorganisationens sida yrkades, att man skulle höja statsbidraget till 75 procent för ett daghjälpbelopp av åtminstone 4 kronor. Jag vågade då föreslå, att man skulle höja det belopp socialstyrelsen hade tänkt sig, 3 kronor, för 75-procentsbidraget till 4 kronor. Jag fann emellertid, att särskilt då det gällde dyrorterna — och det var framför allt i dyrorterna arbetslösheten under denna tid förekom — kunde man inte nöja sig ens med detta, om icke arbetslöshetskassornas medlemmar fortfarande skulle befinna sig i ett mycket sämre läge, jag höll på att säga på grund av att

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
de betalat avgifter till en arbetslöshetsförsäkring, än var och en som icke var försäkrad eller var och en som var försäkrad i icke erkända arbetslöshetskassor. Och det var väl ungefär lika många försäkrade i de icke erkända kassorna som i de erkända. De, som voro medlemmar i icke erkända arbetslöshetskassor och som alltså icke hade inordnat sig under den statliga arbetslöshetsförsäkringen och för vilkas försäkringar icke utgingo några statsbidrag, kunde vända sig till de lokala arbetslöshetskommittéerna för att få en kompletterande hjälp. De kunde inte komma upp till större understöd än de, som ingen kassa tillhörde, men de kunde i varje fall få lika stort understöd som dessa. Det gamla systemet innebar alltså, att de människor, som följde lagstiftarnas önskningsar och försäkrade sig i arbetslöshetskassor, som voro erkända, därför att de önskade erhålla statsbidrag, skulle befinna sig i en undantagsställning av den beskaffenheten, att de fingo en daghjälp, som ofta nog icke kunde uppgå till en tredjedel av den daghjälp, som medlemmar i icke erkända arbetslöshetskassor och sådana personer, som över huvud icke voro arbetslöshetsförsäkrade, kunde få. Detta gällde, jag upprepar det, naturligtvis endast de dyraste orterna.

Hade jag haft en aning om att riksdagen var mogen för att kullkasta det gamla systemet med differentierade statsbidrag för olika daghjälpsskisser, skulle jag väl sannolikt inte ha tvekat att utarbeta ett förslag i den riktningen. Men jag trodde inte — och jag är mycket glad över att jag har misstagit mig — att det skulle vara möjligt att samla ett praktiskt taget enhälligt utskott och — såsom jag därför också hoppas — en enhällig riksdag kring denna mycket radikala omläggning, och därför framlade jag det klandrade förslaget om sammankopplingen.

För mig måste det vara en utgångspunkt, att det inte gick an att bibehålla det nyss skildrade tillståndet, såvida man inte långsamt eller kanske t. o. m. ganska snabbt ville mörda hela den statsunderstödda och erkända arbetslöshetsförsäkringen. Nu fanns där emellertid en lucka, om jag så får säga. De som voro medlemmar av erkända arbetslöshetskassor kunde visserligen inte få något stöd från arbetslöshetskommittéerna, men i stället kunde de få stöd av fattigvården. Det förhåller sig inte på det sättet, att propositionen föreslagit en sammankoppling, som inte redan fanns. I propositionen föreslogs ingenting annat än att denna sammankoppling skulle överflyttas från fattigvården till arbetslöshetskommittéerna. Man skulle alltså skapa möjligheter för den arbetslöse att erhålla samma inkomster, antingen han tillhörde en erkänd kassa, en icke erkänd arbetslöshetskassa eller han över huvud inte var försäkrad. Det ansåg jag vara nödvändigt, om man skulle kunna rädda de arbetslöshetskassor, som redan funnos, över krisen och om man skulle kunna hoppas få en eller annan ny kassa att inträda i de erkända arbetslöshetskassornas led. Men kan man nå det målet att vederbörande i en erkänd kassa försäkrad person erhåller samma daghjälp och, om han får hustrutillägg, i de flesta fall en något större daghjälp från försäkringen jämfört med den daghjälp han kunnat få från arbetslöshetskommittén, är naturligtvis en sådan lösning ur mina synpunkter mycket mer tillfredsställande än det förslag, som jag själv har framlagt inför riksdagen.

Jag måste för min del säga, att det är mycket sällan man kan uttrycka verklig glädje över att Kungl. Maj:t blir desavuerad, men i detta fall kan jag verkligen säga, att det oförställt gläder mig. Det förslag, som nu föreligger till riksdagens prövning och vilket jag som sagt hoppas blir tämligen enhälligt antaget, eftersom det står ett praktiskt taget enhälligt utskott bakom det, kommer att lyfta upp arbetslöshetsförsäkringen till den nivå, som arbetslöshetsförsäkringens gamla anhängare alltid hoppats att den skulle nå.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna behagade finna har jag för min del vid detta utskottsutlåtande avgivit en blank reservation. Jag vill dock redan från början försäkra, att denna icke avser någon av de omfattande och bärande principer, varpå utskottets föreliggande förslag är byggt, utan den avser endast en detalj.

Sedan statsrådet nu övergått till och biträtt de linjer, efter vilka utskottet lagt sitt utlåtande, kunde överläggningen här i kammaren enligt mitt förmenande göras ganska kort. Jag vill endast konstatera, att den felaktiga statsbidragsgrund, som vi haft sedan år 1934 och fram till dessa dagar, tillkom efter medverkan av mycket hög matematisk expertis och att den nog är teoretiskt riktig men praktiskt olämplig. Vi ha haft mycket besvär med densamma under de år, som denna verksamhet pågått.

För min del var det emellertid en verklig överraskning att möta ett sådant förtroende från de borgerliga partiernas sida för denna försäkringsverksamhet, som vi mötte i utskottet. Jag upppepar vad som är sagt förut här i debatten, att om vi hade haft denna anslutning år 1934, skulle den statligt erkända arbetslöshetsförsäkringen nu haft en helt annan omfattning, än vad den för närvarande har. Det finns för närvarande 275,000 medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna. Jag skulle tro, att det nu icke kommer att dröja länge, förrän vi ha den halva miljonen. Min reservation avser emellertid endast, att jag icke vill ha någon särskild förordning angående barntillägg och hustrutillägg, utan jag vill, att vi skola intaga även dessa föreskrifter i den vanliga författningen om erkända arbetslöshetskassor, så att man har allt samlat i samma urkund. Jag har på denna punkt icke kunnat uppnå majoritet för min mening i utskottet utan har fått finna mig i att på detta sätt avgiva ett särskilt yttrande, och då jag icke här väckt någon motion, är jag strängt taget förhindrad att framställa något särskilt yrkande. Jag ber därför, herr talman, att få förena mig i yrkandet om bifall till utskottets här föreliggande framställning, med vilken jag är fullkomligt storbelåten, och jag hoppas, att ett bifall till densamma från riksdagens sida skall utan att äventyra några försäkringsmässiga principer starkt främja de erkända arbetslöshetskassornas verksamhet.

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag beklagar, att herr statsrådet sett sig nödsakad att lämna kammaren. Det oaktat måste jag be att få komplettera hans yttrande med några upplysningar.

Vad som har hänt här är, att statens arbetsmarknadskommission har fastställt sådana belopp för kontantunderstödsverksamheten, som icke på något sätt tagit hänsyn till de bidrag, som utgå från de erkända arbetslöshetskassorna. Därmed har statens arbetsmarknadskommission på ett radikalt sätt brutit mot ett uttalande ifrån dåvarande socialministern, som är densamme som den nuvarande socialministern, vid 1933 års riksdag, vari han mycket starkt underströk, att det kontanta understödet skulle hållas under bidraget från arbetslöshetskassan. Därmed har man kommit i ett tvångsläge, som hotar att fullständigt rasera arbetslöshetsförsäkringen. Då kommer man till en annan frågeställning, nämligen den huruvida man skall införa en kombination av arbetslöshetsförsäkring och understöd i andra former. Mot en sådan kombination har samme departementschef och riksdagen bestämt uttalat sig vid 1934 års riksdag. En sådan kombination innehöll emellertid den kungl. propositionen till innevarande års riksdag. När vi i detta läge hade att behandla det föreliggande förslaget, ansågo vi, att det var synnerligen viktigt, att vi kunde skydda den arbetslöshetsförsäkring, som under årens lopp vuxit upp, och i all den utsträckning, som detta var möjligt, förebygga en sammanblandning mellan

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor m. m. (Forts.)
de båda understödsformerna. Detta är utgångspunkten, den ledande principen för utskottets förslag, och på grundval av denna princip har utskottet fullständigt omarbetat Kungl. Maj:ts proposition på det sätt, som utskottsförslaget anger.

Nu är det emellertid en omständighet, som här är att observera, men som alla riksdagsledamöter, som icke äro experter på försäkringsmatematik, möjligen ha lätt att förbigå, nämligen att man har lagt om själva beräkningsgrunderna, vilket är en mycket allvarlig sak. Herr statsrådet antydde detta i sitt anförande men gick självfallet icke djupare in på saken. Jag skall icke heller göra detta, utan vill endast framhålla, att vilken av dessa principer, som man försäkringsmässigt bör använda, måste för framtiden vara en öppen fråga. Det är en mycket svår sak att intaga en bestämd ståndpunkt till detta. Den hittillsvarande erfarenheten tyder på att den princip, som man har tillämpat för statsbidrag från år 1934, icke har varit lycklig. Hur den princip, som utskottet nu har anslutit sig till efter undersökning genom experter, kommer att utfalla, ha vi icke haft tillräckligt med material för att kunna överskåda. Såsom säkerligen alla herrarna veta, pågår en undersökning av denna fråga inom socialvårdskommittén. Det har därför för utskottet varit angeläget att betona, att de statsbidragsgrunder, som utskottet här har föreslagit, icke äro avsedda att binda utredningen. Skulle den pågående utredningen leda till det resultatet, att man bör tillämpa andra statsbidragsgrunder än dem, som utskottet här föreslår, bör detta stå fullständigt fritt. Detta förslag skall således icke vara prejudicerande.

Jag ansåg det, herr talman, vara nödvändigt att lämna dessa upplysningar, och därefter har jag endast att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1941/42 jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 39, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1941/42 m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348), om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m. jämte en i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av nämnda lag den 11 juni 1937, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utrymningslag, m. m.

*Förslag till
utrymnings-
lag m. m.*

Genom en den 4 juni 1941 dagtecknad proposition, nr 273, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) utrymningslag;

Förslag till utrymningslag m. m. (Forts.)

2) lag om ändrad lydelse av 18 § luftskyddslagen den 11 juni 1937 (nr 504);

3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov;

4) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp;

5) förordning om grunderna för avlöning av personal, som fullgör utrymningstjänst; samt

6) lag med vissa bestämmelser angående omhändertagande av flyktingar m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med förklarande att det genom propositionen framlagda förslaget till utrymningslag icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till utrymningslag;

B. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 18 § luftskyddslagen den 11 juni 1937 (nr 504);

2) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov;

3) Förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp;

4) förordning om grunderna för avlöning av personal, som fullgör utrymningstjänst; samt

5) lag med vissa bestämmelser angående omhändertagande av flyktingar m. m.

Reservation hade anförts av herr *Hagman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Linnér**: Herr talman! Tyvärr är herr statsrådet och chefen för socialdepartementet icke närvarande här i kammaren. Jag måste dock be att till kammarens protokoll få anteckna en vädjan till honom.

Det föreliggande lagförslaget rör en synnerligen viktig del av vad man med ett gemensamt namn brukar kalla för hemortsförsvaret. Under detta hemortsförsvaret ingå även andra viktiga frågor, t. ex. frågorna om luftskydd, brandskydd — däri inbegripet skogsbrandskydd — hemvärn m. m. Dessa frågor hänga sakligt sett synnerligen nära tillsammans, men organisatoriskt sett är såsom det nu är ställt sammanhanget dessvärre intet. Det är därför en trängande nödvändighet, att det snarast möjligt sker en genomarbetning av hela denna organisation. I det nu befintliga skicket kommer den icke att fungera. Denna genomarbetning måste ske dels på det sättet, att en något så när förnuftig territoriell indelning åstadkommes, och dels på det sättet att klarhet vinnes om själva personalfördelningen för de olika uppgifterna och befälsförhållandena för dessa, således i fråga om ledningen ända uppifrån och ned.

Jag tillåter mig här att genom kammarens protokoll hemställa, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet snarast möjligt måtte företaga en sådan utredning. Det nu föreliggande förslaget är i vissa avseenden behäftat med bestämda brister. Det innefattar emellertid en komplettering av den nuvarande lagstiftningen på mycket viktiga punkter särskilt beträffande

Förslag till utrymningslag m. m. (Forts.)

den militära utrymnings- och bortflyttningsplikten. Det är anledningen till att jag för min del måste, trots de berörda bristerna, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Hagman: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har jag avgivit en blank reservation.

I 12 § i det föreliggande lagförslaget stadgas det, såsom herrarna finna, utrymningstjänsteplikt, som skall kunna verkställas av utrymningskommissionen och luftskyddschef samt eljest av hemvärnschef. Nu är det så, att vi i vårt land ha en mycket omfattande och detaljerad lagstiftning om arbetsplikt. Från arbetsmarknadskommissionen, som är riksarbetsstyrelse, ha vi påpekat den dubbling, som förekommer i stadgandena på denna punkt, och framhållit nödvändigheten av att detta klaras upp på ett eller annat sätt. Jag har i utskottet gjort mig till talesman för den tanken, att detta borde regleras på ett klarare sätt, så att de olika institutionernas befogenheter gentemot varandra bli klarare. Man har emellertid icke kunnat komma längre, än vad som här är föreslaget, och då jag tror, att det är otillfredsställande att för framtiden ha det på detta sätt, har jag här velat påpeka dessa synpunkter. Det är nog nödvändigt att ordna det så, att vi endast ha en myndighet, som har att handlägga dessa uppgifter. Har man det ordnat på samma sätt som nu, kan man nämligen icke undvika, att de olika myndigheterna komma att beröra varandras områden, vilket kommer att leda till kaos, något som man riskerar under alla förhållanden med hänsyn till de invecklade bestämmelser för verkställande av utrymning, som innefattas i det föreliggande förslaget.

Jag har för min del icke heller i detta ärende väckt någon motion och kan således icke framställa något särskilt yrkande, utan jag har bara, herr talman, velat påpeka dessa förhållanden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att de å föredragningslistan upptagna, endast en gång bordlagda ärendena skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1941/42.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Föredrogs statsutskottets utlåtanden:

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41; och

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 349, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna för vissa förnödenheter m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av vissa verkstäder vid Karlskrona örlogssvarv m. m.;

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av en verkstadsbyggnad vid Västernorrlands regemente;

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahemsbebyggelse för personal vid centrala torpedverkstaden;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 m. m., i vad avser tredje huvudtiteln;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till kristidsstyrelserna samt bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter; samt

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus;

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande älgavgifter;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets kreditkassor för budgetåret 1941/42;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till egnahemsorganen för handhavande av bostadsförbättringsverksamhet m. m.;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition för visst ändamål av det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till avlöningar vid statens veterinärbakteriologiska anstalt; samt

nr 416, i anledning av väckt motion om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m.; samt

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående klassificering av kött.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 411, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 74, vidkommande förslaget nr 412, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 75 samt, i fråga om förslaget nr 413, att utskottets hemställan i utlåtande nr 76 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial:

nr 216, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående värntjänstutbildning för skolungdom jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 217, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till luftskyddsinspektionen: avlöningar;

andra lagutskottets memorial nr 36, angående ersättning åt hovrättsrådet Sven Björkholm och byrådirektören Tor Jerneman, vilka inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av visst ärende; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 10.45 f. m.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 301, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning göra riksdagen meddelande i viss fråga av sådan beskaffenhet, som i sagda paragraf avsåges, att Kungl. Maj:t förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern P. A. Hansson och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena Chr. E. Günther, samt att Kungl. Maj:t bestämt, att kamrarnas sammanträden i här avsedda fall skulle hållas inom lyckta dörrar.

Herr **talmannen** yttrade: I anslutning till den nu föredragna skrivelsen får jag meddela, att plenum för mottagande av angivna meddelande utsatts till i dag kl. 11 förmiddagen.

På sedermera gjord proposition beslöts att ifrågavarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 414, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 216 och 217, andra lagutskottets memorial nr 36 samt budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 10.50 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar försiggingo inom lyckta dörrar.

Företogs det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 301, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga, avsedda ärendet.

Ordet lämnades till hans excellens herr statsministern *Hansson*, vilken framförde det i den kungl. skrivelsen avsedda meddelandet.

Härefter ägde överläggning rum.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1.02 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
